

Experti potvrzují, že finanční krize přivede ke krachu současnou liberální ideologii a zcela rozdělí geopolitickou mapu světa. O následcích krize uvažoval v rozhovoru pro ruská média u příležitosti vystoupení na Moskevské státní univerzitě francouzský filozof a politolog, zakladatel hnutí „Nová pravice“, **Alain de Benoist**.

Jak byste charakterizoval nynější finanční krizi?

Tradičně se počítá s tím, že kapitalismus se přiživuje na těchto krizích, které sám způsobuje. Jinak se teď bavíme o cyklických nebo také konjunkturových krizích, což dokazují elementy seberegulace kapitalistického systému. Pro jejich překonání se uvádějí do chodu mechanické stabilizace. Momentálně přicházíme do styku se strukturovanou krizí, která je srovnatelná s ekonomickým kolapsem konce 19. století, Velkou hospodářskou depresí a naftovou krizí v roce 1973.

Současný kapitalismus se rozvíjel na základě anglosaského modelu, který chápal rozdíl mezi reálnou ekonomickou a finanční sférou tak, že se ve výsledku objevily “finanční bubliny”.

Anglosaský model přivedl k nárůstu moci akcionáře, kteří se stali skutečnými vlastníky obrovských podniků, mezinárodních investičních fondů a Hedge fondů.

Akcionáři chtěli získat maximální výnos v co nejkratším termínu. Proto bylo jejich cílem přemístit své podniky do rozvojových zemí, aby pozvolna zmenšili rozdíly mezd kvalifikovaných pracovních sil. Ve výsledku se růst kapitálu přestal shodovat s růstem pracovní mzdy.

Tímto dáváme dohromady základní charakteristiku současného rozvoje kapitalismu, jeho hlavní výhody předcházející fordovskému modelu. V době fordismu pracující věděli, že růst produktivity automaticky povede ke zvýšení jejich pracovní mzdy. Právě tenkrát vznikla početná střední třída. Přitom pokud se člověk ocitl v této vrstvě, musel se hodně snažit, aby z ní vypadl... Dnes je tato situace jiná. Sledujeme pauperizaci nejen pracující třídy, ale i střední třídy. Přirozeným důsledkem toho se stalo snížení koupěschopnosti většiny obyvatel a zmenšení poptávky.

Co se týče podpory stabilní životní úrovně, byli lidé nuceni brát trvale úvěry. Spotřeba byla podporována výhodnými podmínkami úvěrů, ale ne zvýšením koupěschopnosti. A co je nejzajímavější, platební schopnost zájemců se ve výpočtu nepřijímala. Celková zadluženost amerických domácností ve výsledku převyšovala všechny normy. Finanční organizace splácely jedna druhé dluhové závazky svých klientů. Zformovaly se úvěrové trhy. Růst těchto trhů v podmínkách praktické nemožnosti vyhotovit úvěrové obligace, se ukázal jako jedna ze základních příčin krize. Každou chvíli musela tato pyramida spadnout, což se také letos na podzim stalo. Přitom bych zdůraznil, že konečné zhroutení finančního systému, podle slov analytiků, připadne na rok 2009.

Finanční krize vede ke zničení liberální ideologie, která v době vlády Regana a Thatcherové zformovala systém “deregulačního kapitalismu”. Fundamentálním principem této ideologie byla minimální investice státu do tržního mechanismu. Dnes, kdy velké banky, korporace a pojišťné fondy žádají stát o poskytnutí finanční pomoci, je tento

princip velmi kritizován.

Jaké bude nové uspořádání světa, které vznikne po této krizi?

Když rozmýšlím nad novým světovým uspořádáním, napadá mě, že lidé zapomínají, že současné uspořádání ve světě není podstatné. To, co my vidíme teď, je světový chaos. V budoucnosti trh samozřejmě nezmizí. Tržní ekonomika dokázala svou platební schopnost a efektivnost. Nicméně musel mít tento trh určeny jisté hranice, byl čas ustoupit od idey seberegulace. A současná finanční krize to se vší evidentností demonstruje.

Kromě toho, je nezbytné rehabilitovat světovou politickou sféru. **Ideologové současného liberalismu přikádají význam pouze ekonomice a právnímu vědomí, založenému na morálních koncepcích lidských práv.** Politice je v jejich systému priorit přidělena nezáviděníhodná role, která se fakticky omezuje jen na technické řízení – governance. Řízení lidských zdrojů se přirovnává k manipulaci s věcmi, kdy se ztrácí lidský rozměr sociálního a politického zařízení. Politika předpokládá možnost výběru, liberálové se vždy snaží o navázání jedinečného správného technického řešení.

Takový přístup protičeí samotné podstatě politického procesu, který je zacílen na úspěch určený pro blaho celku. **Liberální ekonomové to nemohou pochopit, jelikož věří v neviditelnou ruku trhu a snaží se pouze o osobní úspěchy.** Nicméně je nutné pamatovat na to, že člověk je jak výrobce, tak i spotřebitel. Člověk je sociální tvor. A náležitost ke kolektivu, sakrální tradice, náboženství a duchovnost je pro něho přirozenou formou existence a tvoří smysl jeho života.

A poslední věc: politika přisuzuje demokratickou legitimitu moci, která paradoxně liberální systém nezabezpečuje. Vždyť nová vládnoucí třída tuto legitimitu neovládá. Občané jsou zbaveni možnosti zvolit si takové lidi, kteří pracují v mezinárodních centrech a ve vedoucích světových masmédiích. **Tento popis naráží na světovou krizi systému, zastupitelskou demokracii, pro jejíž překonání je nezbytně nutné obrátit se ke koncepci “demokratické spolupráce”.**

Může současná krize vést k rozvinutí procesu globalizace?

Myslím si, že ne. Globalizace je probíhající skutečnost. Nicméně může mít různé formy. Dnes máme ekonomickou a technologickou unifikaci, poptávka proměnila planetu v jeden ohromný trh. Samozřejmě, existuje množství hráčů, kteří si nepřejí podílet se na procesu globalizace, kteří se snaží udržet si svou vlastní identitu. **Bohužel však ve většině případů přijímají konvulsivní formy nesmyslného antiglobalismu a šovinistického nacionalismu. To platí i pro ideologii islámských radikálů.**

Z toho pro nás vyplývá upustit od zažitého vzorce “celý svět proti džihádu”. Otázku je nutno položit jinak: Ubíráme se k jednopolární nebo mnohopolární globalizaci? Mnohopolární globalizace je jediný způsob, jak uchránit kulturní rozdíly a politickou svébytnost. V případě, že se v životě vyplatí koncepce mondialistů, nebude ve světě místo pro politiku.

Není pochyb, že vestfálský model se stává minulostí. Nacionální státy byli příliš velké na to, aby uspokojili každodenní potřeby a příliš malé, aby odpověděly na výzvu planety. V posledních letech se vedou debaty o znovuzrození impérií. Imperialistický experiment může být skutečně využit. Vždyť tento politický model se mohl vypořádat s globálními problémy, a současně rozumět vážnosti vztahu k lokálním autonomiím. Proti němu má výhodu jakobínský státní model ve Francii, kde se v důsledku nadměrné centralizace mnohde zničil politický život.

Dnes musíme obnovit sociální vztahy uvnitř společnosti na lokální úrovni, které se zpřetrhaly v době modernismu a vytvořit velké geopolitické bloky, které by se přetvořily v póly regulující procesy globalizace na úrovni kontinentální.

Proč proti sebe stavíte pojmy “Západ” a “Evropa”?

Pojem Západ se zformoval v průběhu historie. V době antiky to bylo římské impérium, v klasickém období tímto pojmem nazývali evropskou civilizaci, která postupně rozšiřovala svoje hranice a ohrožovala svébytnost ostatních kultur a národů. Za dob studené války se západem rozuměly všechny rozvinuté nekomunistické země včetně Japonska. **Západ se vždycky snažil přimět ostatní svět na svou víru. Dnes Západ týrá ostatní národy vštěpováním amerického modelu rozvíjením ekonomického růstu.**

Otázka je, jestli je současná Evropa zainteresovaná do záchrany západního atlantického světa. Podle mně je to umělecká integrace. **Z geopolitického hlediska je Evropa kontinentální útvar, ale USA je námořní mocnost. A vzhledem k věčnému protikladu moře a souše, se jejich zájmy absolutně neshodují.**

Jak hodnotíte současný stav evropské integrace?

Já podporuji myšlenku jednotné Evropy, nicméně kategoricky nesouhlasím s tím, jak je momentálně realizována. Hlavní chyba je v tom, že evropské národy se spojují na základě trhu a ekonomie a naivně se domnívají, že vytvoří předpoklady pro politickou jednotu. Kromě toho, bruselská eurokracie nepovoluje státům Evropy účastnit se přijímání rozhodnutí o budoucnosti kontinentu.

Navržený projekt evropské konstituce je byrokratický dokument, který obsahuje okolo 1500 stran a nemá nic společného s opravdovou konstitucí. Dokonce se v něm nehovoří o tom, jaký mocenský institut bude odpovídat za realizaci základních evropských zákonů. Jak jen se u státu vyskytla možnost vyjádřit svůj názor, vystoupil proti směšnému projektu eurokratů. Tak tomu bylo ve Francii a v Holandsku v roce 2005 a letos v Irsku.

A druhá chyba bruselských ideologů spočívá v tom, že **dali přednost fyzickému rozšíření Unie před upevněním své politické jednoty.** Do členské základny EU vstoupily v závislosti na Washingtonu země střední a východní Evropy, které byly zbaveny pocitu evropské zodpovědnosti. Důsledkem těchto chyb je to, že se instituce sjednocené Evropy fakticky paralyzovaly.

Zajímavé je, že to té doby neměli přesné představy o tom, proč se sjednocuje Starý svět. Jsou dvě možnosti. První – přeměnit Evropu v obrovskou zonu bez hranic, která se později integruje na celosvětový trh. Druhá – udělat z ní nezávislou mocnost s přesnými hranicemi, sjednocující civilizační a geopolitické faktory, vytvářející na kontinentu autonomní centrum moci.

Druhý scénář, přirozeně vyvolává nesouhlas v USA...

Po zániku Sovětského svazu byla vnější politika USA zaměřena na to, aby zabránila vzniku konkurenčního centra moci. Proto Spojené státy, které byly příznivě nakloněny vzniku zóny volného pohybu na evropském kontinentu, se postavily proti projektům politického a vojenského sjednocení EU. Nejednou naznačovali, že odsuzují myšlenku zřízení autonomního bezpečnostního systému v Evropě, která by položila otázku o privilegiu NATO. **Zatím se Evropa bojí otevřeně vyhlásit svou nezávislost, ale zároveň si nepřeje, aby byla chápána jako americká kolonie.**

Jsou Evropané schopni zavést víza Spojeným státům? V dnešní době je EU na druhém místě co do ekonomiky, je to hlavní tržní velmoc, která, co do počtu obyvatel, předčí USA. A má velké šance stát se nezávislým centrem moci. Zvláště pokud se Rusko vrátí ke své roli velké mocnosti a bude připravena přijmout Evropu v rámci obecné kontinentální euroasijské tradice. Taková perspektiva pochopitelně děsí Američany. Ne náhodou se pokouší obklíčit Rusko, podporovat plamen opozice v okolních státech a využívat taktiku “barevných revolucí”.

Nakolik jsou podle vás oprávněné obavy Američanů?

Obnova státnosti v Rusku ještě není ukončena. Předesešlý systém byl příliš křehký. A pokud by Putin odešel ze země, nikdo by nemohl zaručit, že by se stát ubíral stejným směrem. Obnovení ruské moci není závážné jen pro samotné Rusko, ale i pro jeho sousedy. Chtělo by to, aby se vrátila jeho úloha strategického a politického centra eurasijského kontinentu, a určovalo vliv v zóně svých tradičních zájmů. Zdá se, že se USA pokusily vtrhnout do této zóny s nadějí, že se zhroutí, a američtí pěšáci, kteří slouží zájmům Washingtonu na postsovětském území, je zbaví vlády.

Nelze říct, že je vaše stanovisko v západních zemích oblíbené, zvláště pokud připomenou reakci na události v Gruzii...

Pokud mluvíte o americké reakci, tak ta byla zcela předvídatelná. Kavkazský konflikt v USA přijali jako výzvu konkurenční mocnosti. Zato evropská reakce je taková, že jde o nedorozumění. Nehledě na to, že Rusko, které pouze odpovědělo na gruzínskou agresi, bylo obviněno z rozpoutání války. V tisku byly publikovány směšné články, které srovnávaly ruskou operaci v Gruzii s vpádem sovětských tanků do Československa v roce 1968. Podle politků EU je nepřítel vůči Moskvě přímo úměrná jejich orientaci na Washington. **V obecném evropském mínění je přijetí Ruska příznivější: žádná nevraživost, nebezpečí ani antipatie.**

Kdysi jste prohlásil, že pokud byste přijal křesťanství, tak pouze v jeho pravoslavné formě. Jak tento výběr vysvětlujete?

Nebudu se pouštět do teologických detailů. Prostě když srovnám tři základní směry křesťanské tradice, nejvíc se mi líbí pravoslaví. **Od katolicismu mě odrazuje příliš racionální přístup, od protestantismu nepřítomnost kultu svatých a omezování sakrálních principů. Na pravoslaví mě přitahuje ta obřadová bohatost, víc než chudé a vědecké bohosoví. Navíc k tomu neodmyslitelně patří i historie Ruska, která mě vždy zajímala, a která je s pravoslavnou tradicí spjata. Ještě bych zdůraznil, že pravoslaví má řecké kořeny a ačkoli v oblasti práva vděčí Evropa za mnohé Římu, mně bylo Řecko vždycky bližší.**

Rozhovor vedl Alexandr Těrentjev